

UNA FONT DOCUMENTAL DE "DESCRIPCION È HISTORIA..." DE GARÍ SIUMELL

Ferran Sanz Lou i Xavier Sorní Esteva

Resum:

Es dona a conèixer una font documental que J. A. Garí Siumell emprà en la seva obra «Descripción é historia... de Villanueva y Geltrú...» (Vilanova i la Geltrú, 1860).

Mots clau:

Josep Anton Garí Siumell, «Descripción e historia...», Vilanova i la Geltrú, història local, font documental.

L'any 1860, el vilanoví Fra Josep Anton Garí i Siumell, frare mercedari exclaustrat, publicava "per entregues" «Descripción é historia de la villa de Villanueva y Geltrú, desde su fundación hasta nuestros días». Era la primera producció històrica impresa pròpiament vilanovina i té el gran mèrit de ser ja una història general de Vilanova i la Geltrú.

Malgrat aquest mèrit, aquesta obra, a ulls d'ara, presenta un seriós inconvenient, i és que la major part del que anotà Garí no troba en la pròpia obra justificació documental. Res, en principi, fa qüestionar la fiabilitat de l'autor, però aquesta manca de referències documentals, sense invalidar, impedeix molt el sempre tant necessari cerciorament de les dades històriques.

El propòsit d'aquesta col·laboració és precisament donar a conèixer una font documental que amb molta seguretat emprà l'autor en la seva «Descripción...», tant per aportar justificació a alguns dels passatges com per conèixer una mica millor com fou elaborada l'obra. Abans, però, no estarà de més una breu anàlisi de les notes i referències documentals concedides per l'autor.

Les fonts de Garí i Siumell segons la pròpia obra

En paraules del propi Garí contingudes en el «Prefacio», «*Mis fuentes han sido los Archivos, y la parte historial está apoyada casi toda en instrumentos públicos, pues he tenido siempre presente la sentencia de aquel sabio Español, el cardenal Torquemada: Que es sospechosa toda verdad, que no está confirmada por la autoridad de las Escrituras*».

Certament, Garí, per a dur a terme la seva obra degué treballar molt en els arxius vilanovins de l'època, especialment en el municipal i en els de les parròquies de Sant Antoni Abat i de Santa Maria de la Geltrú. L'obra ho reflecteix, però no precisa els documents concrets. De referències documentals n'hi ha algunes, bé a peu de pàgina¹, bé en text, molt poques i només molt excepcionalment completes.

Reembres, núm.10. Any 1996. Pàgs. 21-26.

Garí incorporà, en total, seixanta-tres notes a peu de pàgina. La majoria, 42, són simples aclariments o ampliacions de text, i en un cas una cita bibliogràfica (pàg. 14). Només les 21 restants donen peu a parlar de referències documentals.

D'aquestes 21,

- en 8, està indicat notari i data d'un instrument (pàgs. 26, 34, 51, 139, 232/233 i 249). De fet no són referències documentals directes, sinó anotacions extretes de documents que l'autor no referència.

- en 10, està indicat que el document és a l'Arxiu Municipal de Vilanova i la Geltrú. D'aquestes 10, n'hi ha 4 que de poc serveixen, ja que només indiquen que es tracta d'un document d'aquest arxiu (pàg. 51, 74 i 76 i 235). Les 6 restants, sí que identifiquen bastant bé el document, encara que sense ortodòxia (pàg. 10/11, 19, 20, 45 i 47).

- en 1, la referència és «*Acto en los "Capbreus" de la Rectoria de la Geltrú, 2 de Junio de 1387*» (pàg. 26). És de suposar que aquest document era un Capbreu avui desaparegut de la parròquia de Santa Maria de la Geltrú.

- en 2, la referència documental és d'un arxiu forà. L'Arxiu de la Corona d'Aragó en un cas, i bastant ben donada (pàg. 16), i l'altra que diu textualment «*El acto de establecimiento hecho à los 18 de Agosto de 1733 consta en la Escribanía de la Intendencia de Cataluña*» (pàg. 177).

Realment, sobta que Garí, posat a donar referències documentals, en donés tan poques, tan mal donades i, algunes, fins i tot gairebé supèrflues. Aquestes referències documentals, per escasses i inconcretes, desmereixen més l'obra que no pas ajuden a justificar el contingut. Potser es trobà amb els arxius locals bastant desorganitzats, i fins i tot dispersos. En paraules del propi Garí contingudes en el «Prefacio», «*solo a fuerza de desvelos i constancia he podido reunir los pocos i dispersos materiales que he encontrado*». Potser, el què més pot justificar la inconcreció documental és la molt possible absència de signatures dels fons documentals dels arxius locals de l'època. Tot i així el criteri de Garí no resulta molt clar.

En text es troben també algunes frases que pretenen ser justificació documental, la qual cosa fa encara més difícil d'entendre el criteri de Garí.

Es troben en text frases tan ambigües com «*instrumento el más antiguo que he podido encontrar*», sense indicar quin era aquest instrument (p. e. pàg. 7). No tan ambigües, però sí molt inconcretes i més abundants, són les referències que es limiten a donar el nom de l'arxiu on trobà el document. Per exemple, quan dóna notícia d'una «*carta puebla*» de l'any 1278, es limita a dir «*que se conserva en el Real Archivo de Aragón en Barcelona*» (pàg. 11). També es troben al·lusions a instruments notariais, però són també referències documentals indirectes. Així, per exemple, fa esment d'un «*testamento en poder del Rector de Santa Eulalia de "Vilanova de la Muga" Obispado de Gerona... firmado á los 24 de Agosto de 1458*» (pàg. 38). Amb seguretat, Garí sabé d'aquest instrument a través d'algun document que no referència.

Un llibre manuscrit de l'Arxiu Històric Municipal

Un dels passatges més extensos i a la vegada més reeixits de l'obra de Garí és el corresponent a la descripció de les «Fiestas en la solemne bendición de la nueva iglesia y traslación del Santísimo Sacramento» (pàg. 97-103), referent al temple de Sant Antoni Abat el 1771. Garí, al final, ve a confessar que ell pròpiament no n'és l'autor d'aquest text. Acaba anotant: *«Así terminó el Cronista, á quien debemos estos curiosos datos, que estando ya borrados de la memoria de los hombres, los tendríamos perdidos, á no haber él tomado el trabajo de escribirlo. Tal vez por modestia no puso su nombre el pié de ellos, y seria mi placer el recordarlo»*.

Fa sis o set mesos, va ser consultat, gairebé per casualitat, un llibre manuscrit de l'Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú. Amb sorpresa, entre les seves pàgines aparegué un text anònim que bé podia ser pel seu contingut el referit per Garí. Un cop comprovada afirmativament la correspondència, es deixà momentàniament de banda l'estudi que havia conduït a aquella documentació per comprovar la possibilitat que Garí hagués emprat aquest llibre manuscrit com a font documental d'altres passatges. El resultat, com es veurà, fou del tot positiu.

Es tracta d'un llibre sense cobertes i sense cap indicació externa que permeti saber de llur naturalesa i contingut. Segurament, fa molts anys, les seves cobertes en pergamí varen ser arrancades tot deixant a la vista el cordillatge del llom. En el primer full, antiga guarda, que ara fa de forçada coberta, hi ha anotat amb llapis la xifra 1840, i també, però ratllat, 1621. Porta adherida una petita etiqueta antiga amb el número 93, que deu correspondre a una signatura. Se serveix, sota el número d'Inventari-catàleg 2955, en una carpeta intitulada «Llibre de despeses i actes de la parròquia. 1640-1803. Sig. 93».

Està escrit de moltes mans, però foliat de la mateixa. Després de la guarda vénen 80 folis numerats seguits de 3 finals sense numerar. El llibre, físicament, és fa molt difícil de datar. L'anotació amb data més antiga és una còpia notarial de 1569, i les més modernes de començaments del segle XIX. Caldria fer un estudi del paper i les aigües per poder determinar la data i la formació real del llibre.

El contingut no correspon gaire al títol que li atorga la carpeta. És, certament, un llibre, però d'anotacions de tema molt divers, molt sovint de caire religiós. Aquest caire és el que pot donar certa justificació a la catalogació, però ben mirat, tot guarda relació amb actuacions o interessos del Comú, és a dir, de l'Ajuntament. No sembla pertànyer a cap sèrie concreta ni obeir a un criteri. Tot fa pensar que és un llibre aprofitat per a fer-hi anotacions diverses que en un moment determinat convingueren tenir a mà.

Em el foli 1 es llegeix únicament el següent: *«En poder de Pere Bosch notari y ciutada de Barcelona en lo proces de la causa ques portava en la real audientia entre los sindics de la Vilanova de una part y Barthomeu Squarer de la part altra a relatio del magnific micer Anthoni Nagrell doctor de la real*

audientia sobre la questio de la carrera que va del cami real fins a mar. Auy sentensia en favor de dita Vilanova y fensi visura». Res més d'això, però, conté el llibre.

Continuen en total, fins al final, gairebé 100 anotacions, la majoria de les quals són o bé còpies de documents o bé notes que deurien tenir especial interès per l'Ajuntament.

Confrontant aquest llibre manuscrit amb «Descripcion é historia...» s'observa que són 15 els passatges que queden justificats per 16 anotacions del manuscrit. Els següents seguint l'ordre del llibre:

- **Pàg. 45-46.** A l'article «Gobierno municipal de Villanueva y Geltrú hasta la separación de Cubellas», el passatge de l'enfrontament, l'any 1569, entre cubellencs i vilanovins a causa de les ternes per l'elecció de Batlle, amb referència als privilegis de Pere III i la Reina Maria sobre l'elecció de Batlle.

En els folis 3-6 del manuscrit hi ha una còpia autenticada del procés que justifica tot l'anotat per Garí.

- **Pàg. 78.** Tot el capítol «Serenos», deixant de banda algun detall, està extret de l'anotació titulada «Establiment de Serenos», continguda entre els folis 97-98 del manuscrit, datada l'any 1807.

- **Pàg. 92.** A l'article «Campanario», la notícia sobre la col·locació de la campana grossa al campanar de Sant Antoni de Vilanova.

En el foli 14 g. es troba tot el que Garí anotà sobre aquesta campana llevat de la notícia de la refundició. Només hi ha una discrepància, la data en què fou feta la campana. Garí anota 12 de gener de 1706, i en el manuscrit consta el 12 de gener de 1707.

- **Pàg. 95.** A l'article «Nueva iglesia parroquial de San Antonio Abad», el relat de la col·locació de la primera pedra de l'actual església de Sant Antoni, el 24 de juny de 1734.

Tot el passatge correspon a una anotació del foli 18 del manuscrit.

- **Pàg. 96-97.** Al mateix article, el darrer paràgraf, relatiu a l'organització de les festes i benedicció de la nova església.

Extret íntegrament dels folis 38-38 g.

- **Pàg 97-103.** Article «Fiestas en la solemne bendicion de la nueva iglesia y traslacion del Santísimo Sacramento».

Tot l'article està extret de l'extensíssima crònica anònima que comprèn del foli 39 al 43 g. del manuscrit. És el relat dels cultes i solemnitats que tingueren lloc del 26 al 30 d'agost de 1771 amb motiu de la benedicció de la nova església de Sant Antoni.

Garí pràcticament copia el text tot traduïnt-lo al castellà.

- **Pàg. 135.** A l'article «Fiesta de los santos compatronos Abdon y Senen», tot el que fa referència al Consell per a l'elecció d'aquests sants patrons correspon a una anotació del foli 21 del manuscrit.

- **Pàg. 135.** A l'article «Santos abogados y protectores de Villanueva y Geltrú», tot quan anota sobre votació de Sant Joan Baptista per malalties, consta en el foli 21 del manuscrit.

- **Pàg. 135.** A l'article «Santos abogados y protectores de Villanueva y Geltrú», tot quan anota sobre votació de Sant Antoni de Pàdua per la plaga de la llagosta, consta en el foli 21 del manuscrit.

- **Pàg. 149.** Al capítol «Convento de PP. Capuchinos», Garí indica que el 19 de juny de 1784 es beneí l'església nova dels peres caputxins i que a la vegada es feu la beatificació del caputxí Lorenzo de Brindis. És en el foli 47 g. del manuscrit on es troba aquesta mateixa anotació.

- **Pàg. 165.** Al capítol «Cementerios», el paràgraf del la benedicció del Cementiri el 30 de gener de 1817 està extret, encara que molt resumit, d'una anotació del folis 69 g.-70 del manuscrit.

- **Pàg. 182-183.** A l'article «Ermita de San Gervasio» fa referència a «*un pequeño apunte que obra en un libro del archivo de este Comun*», on trobà que l'ermita de Sant Gervasi fou fundada a l'any 1666. L'autor discrepa per haver torbat notícies més antigues.

Amb seguretat, aquest «*pequeño apunte que obra en un libro del archivo de este Comun*», és l'anotació del foli 11 del manuscrit en qüestió. L'anotació és la concòrdia que esmenta Garí amb data 8 de desembre de 1666 sobre la cessió d'una terra a l'esmentada capella, donada pels hereus de Miquel Clariana. Aquesta anotació res té a veure amb la fundació de l'ermita. Realment, Garí, en la seva discrepància, feu massa cas del la nota «Sobre la fundació de Sant Gerbasí» que figura al marge, feta per una mà posterior.

- **Pàg. 183.** A l'article «Ermita de San Cristobal», Garí indica que el 5 de juliol de 1788 beneïren la capella i que a l'endemà celebraren Missa solemne.

En el foli 47 g. del manuscrit es troba aquesta mateixa notícia.

- **Pàg. 185.** Article titulat «Fortines».

Tot ell està extret de dues anotacions successives del manuscrit datades l'any 1797 (foli 54-54 g.).

- **Pàg. 229-230.** A l'article «Granizo», Garí indica «*Para dar la mayor certeza de lo sucedido no haremos mas que verter del catalan al castellano lo que se halla anotado en el Archivo municipal de esta villa*». Aquest text que Garí «vierte» al castellà es troba entre els folis

44 g. i 45 g. del manuscrit, sota l'epígraf «Festa de Nostra Señora de las Neus».

Són tants els passatges que corresponen que es fa indubtable l'ús que Garí feu d'aquest llibre manuscrit. De fet l'aprofità gairebé al màxim, ja que les anotacions que no tenen correspondència amb cap passatge de «Descripción é historia...» són, en general, de caràcter tan particular que només tindrien certa utilitat en estudis molt específics. Són, per exemple, les referents a censals, obertures de carrers, causes pies, acords puntuals, etc. Hi ha només un parell o tres d'excepcions, que seran, molt possiblement, motiu d'una altra col·laboració.

Aquest modest «descobriment» pot servir, no solament per apropar-se una mica a com Garí elaborà la seva «Descripción...», sinó també per atorgar justificació documental a uns quants passatges concrets de l'obra. Aquesta justificació documental, i d'altres que es puguin arribar a descobrir, són encara avui molt convenients, atès que, malgrat el pas de cent trenta-sis anys, l'obra de Garí, com a història general local, és encara un puntal de la bibliografia històrica local; una obra d'obligada consulta i referència. Val a dir que justificar documentalment passatges de «Descripción...» és, alhora, validar moltes produccions històriques posteriors apuntalades o fonamentades en afirmacions de Garí.

Nota

¹ L'any 1963 Joan Rius Vila publicava una segona edició de l'obra de Garí, però col·locant totes les notes al final de l'obra. En aquesta col·laboració les indicacions de pàgines i notes aniran referides sempre a la primera edició.